

Europos prevencijos tyrimų draugijos pozicija dėl neefektyvių ir galimai žalingų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos metodų

Veikti etiškai: nepadaryti žalos ir remtis mokslo įrodymais

Europos prevencijos tyrimų draugijai (angl. *European Society for Prevention Research*, toliau *EUSPR*) nerimą kelia abejotinos paaugliams ir vaikams skirtos išimtinai informavimu apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo riziką ir pavojų grindžiamos prevencijos strategijos.

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (angl. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*, toliau *EMCDDA*) ataskaitose teigiama, kad šie metodai Europoje vis dar plačiai paplitę. Taikoma ir ypač prieštaringa šių informacinių metodų forma – vadinamoji „šoko“ taktika, kai vaikams ir paaugliams demonstruojama emociškai paveiki, dažniausiai gąsdinanti, vaizdinė medžiaga arba šokiruojantys pasakojimai (pateikiami ir buvusių vartotojų) apie žalingas vartojimo pasekmes. Esame dėl to susirūpinę, nes tokios priemonės ne tik neveiksmingos ir brangios, bet ir gali būti žalingos, sukelti priešingą, nei tikimasi, poveikį.

Priemonės, grindžiamas buvusių vartotojų liudijimais arba teatralizuotu ypač neigiamų vartojimo pasekmių demonstravimu, taiko nemažai valstybių. Vienas iš labiausiai viešinamų šio metodo pavyzdžių – vadinamasis *Revolution train* (liet. Revoliucijos traukinys).

Tai specialiai įrengtas veikiantis traukinys, kuriame, anot autorių, vykdoma patyrimu grįsta edukacija taikant žmogaus pojūčius sužadinančias priemones, tariamai pakeičianti jaunų, 12–17 metų amžiaus, žmonių supratimą apie psichoaktyvias medžiagas. Jaunimo grupės su gidu dalyvauja patraukliai audiovizualiai apipavidalintoje parodoje, leidžiančioje betarpiškai pajusti blogiausias galimas narkotikų vartojimo pasekmes.

EUSPR (www.euspr.org) tikslas – remiantis pastarųjų 20 metų pažanga, identifikuoti mokslu grįstas naujoves ir įdiegti jas praktikoje visoje Europoje. *EUSPR* vienija mokslininkus bei praktikus iš Europos ir kitų pasaulio valstybių, kurie palaiko mokslo įrodymais pagrįstos ir žalos nedarančios prevencijos metodų taikymą. Žinome, kad net jei vaikai ir bus „geriau informuoti“, tai dar nereiškia, jog dėl to „jie pakeis savo elgesį“. Taipogi žinome, kaip sudėtinga įrodyti, kad prevencijos programa veiksmingai pakeičia elgesį ilgam. Žinome, kaip nelengva sukurti veiksmingas, plačiai pritaikomas prevencijos priemonės. Žinome ir tai, kad žodžiai gali klaidinti: ataskaitose dažnai rašoma „jiems patiko“, „padarė įspūdį“, ir šie įrašai pateikiami kaip vykdytos prevencijos priemonės veiksmingumo įrodymas. Mus piktina ir tai, kad jau išbandyti įrodyto veiksmingumo metodai, subtiliai skatinantys jaunimą ilgalaikėje perspektyvoje elgtis saugiau ir sveikiau, ignoruojami ir netaikomi.

Informavimu grįstos priemonės patrauklios daugeliui, nes „kažkas daroma“:

1. Sprendimų, įskaitant politinių, priėmėjai vietos ir regionų lygmenyje linkę investuoti į prevencijos priemones, kurios lengvai suprantamos, patrauklios visuomenei, aiškiai rodančios, jog „pagaliau kažkas daroma“ ir įtraukiančios įvairias pilietinės visuomenės organizacijas.
2. Tėvams, mokyklų vadovams, politikos formuotojams ir policijai ši idėja patraukli ir įtikinama: atrodo logiška, kad jaunimas psichoaktyvias medžiagas vartoja todėl, kad švietimas šių medžiagų tema nebuvo pakankamai bauginantis.
3. Kitų sričių, pavyzdžiui, medicinos, farmacijos ekspertai ar politikai dažnai mano, kad jaunimas priešinas visuomenėje priimtoms nuostatomis būtent todėl, jog žinios apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo riziką jiems pateiktos netinkamai, nepatraukliais ir pasenusiais metodais, jas pateikė ne tie specialistai, jos nepakankamai pagrįstos mokslu.

Šiais gana įtikinamais argumentais ir prielaidomis plačiai ir veiksmingai naudojasi informacija ir bauginimu grįstų prevencijos strategijų šalininkai. *Revolution train* – tiesiog vienas iš daugelio, bet itin rafinuotas pavyzdys.

Minėtų metodų šalininkai dažnai tvirtina, kad šie metodai ne tik veiksmingi, bet ir moksliškai pagrįsti. Prieš daugelį metų visiems atrodė savaime suprantama, kad jaunimą nuo narkotikų vartojimo atbaidys įkalinimo grėsmė arba kad tėvai turi išmokyti vaikus saikingai vartoti alkoholį. Tada tai atrodė logiška, bet mokslas įrodė, kad tai visiškai klaidinga.

Ar mokslas patvirtina šių metodų naudą?

Yra daugybė mokslo darbų ir tarptautinės literatūros apžvalgų, vertinusių, kokie rizikos veiksniai skatina žmones pradėti vartoti psichoaktyvias medžiagas. Informacijos stoka arba šių medžiagų vartojimo žalos neišmanymas nė vienoje sisteminėje apžvalgoje nebuvo įvardyti kaip rizikos veiksniai. Tuo tarpu yra tyrimų, rodančių galimą koreliaciją tarp geresnio informuotumo ir išaugusio psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.

→ Vartoti psichoaktyvias medžiagas jaunas žmones skatina ne informacijos stoka. Gydytojai galimai geriausiai pasaulyje išmano tabako žalą organizmui, tačiau nemažai jų rūko. Pavyzdžiui, Italijoje rūko beveik ketvirtadalis gydytojų.

**...informacija sužadina
smalsumą ir skatina vartoti
jaunuolius, trokštančius rizikos,
pavojų ir naujų pojūčių**

Neuromokslas atskleidžia, kad anksti pasireiškiantys pažintinės, emocinės ir elgesio kontrolės sunkumai padidina riziką, kad psichoaktyviosios medžiagos bus pradėtos vartoti ir priklausomybė išsivystys anksčiau. „Šoko“ metodai ir gąsdinimas greičiausiai sudomins tuos, kuriuos traukia rizika, pavojai ir nauja patirtis. Beje, norisi priminti, kad 1975 m. pasirodžiusi Christiane F. knyga, o vėliau ir filmas „Banhof zoologijos sodo vaikai“ (angl. „*We Children from Bahnhof Zoo*“), pelnę didžiulį pasisekimą tarp jaunimo, turėjo konkretų neigiamą poveikį: Vokietijoje neregėtai išaugo nuo heroino priklausomų žmonių skaičius.

Neuropsichologija paaiškina, kodėl informacija neatgraso jaunimo nuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir kito probleminio elgesio: jų amžiuje elgesiui daugiau įtakos turi socialinė aplinka nei individualus apsisprendimas. Paauglius stipriai veikia socialiniai ir emociniai dirgikliai, taip pat bendraamžių įvertinimas ir nuomonės. Dėl smegenų funkcijų ypatumų šiame amžiuje bendraamžių pripažinimas atrodo perdėtai reikšmingas, o galima žala nuvertinama. Pastarųjų veiksmų sąveika, kurią lemia biologiniai smegenų brendimo procesai bei rizikos vertinimo įgūdžių stoka, paaiškina, kodėl jaunuoliai būtent bendraamžių draugijoje dažniau rizikuoja, taip pat ir vartodami psichoaktyvias medžiagas. Todėl faktas, kad paaugliai labiau linkę rizikuoti, yra normalus, nulemtas biologijos bei evoliucijos ir tam tikra prasme neišvengiamas. Brandžiam mąstymui susiformuoti reikia laiko, todėl vien gavę informacijos (kognityviniais-informaciniais metodais) jauni žmonės netaps išmintingesni, mažiau impulsyvūs, neišmoks atsižvelgti į ilgalaikes žalingas pasekmes.

Todėl informuojame, kad Revolution train ir panašios priemonės grindžiamos klaidinga koncepcija, kad jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problemą, kurią lemia jų impulsyvumas, socialinių ryšių ypatumai ir kiti savaiminiai procesai, galima išspręsti informuojant ir taikant pažintinius metodus. Siūlomos priemonės nepakankamos, net jei (kaip teigia Revolution train šalininkai) baimę sukėlę vaizdai ir patirtys vėliau išsamiai aptariami klasėse, susiejant įspūdžius su galima žala.

Primename, kad žodis „veiksmingas“ prevencijos kontekste, reiškia, jog

Tai, kad programa taikoma plačiai, nepatvirtina, kad ji veiksminga.

prevencijos priemonė, programa ar strategija buvo išbandyta, įvertinta patikimais mokslo metodais, kuriais remiantis nustatytas teigiamas poveikis dalyvių elgesiui arba gerai savijautai. Prevencijos priemonės, kurias pritaikius tikslinei grupei nenustatoma įrodytų teigiamų elgesio pokyčių – vartojimo mažėjimo, gerėjančių socialinių, bendravimo arba savikontrolės įgūdžių – negali būti laikomos „veiksmingomis“. Taip pat svarbu žinoti, kad prevencijoje vartojama sąvoka „geroji praktika“, reiškianti, jog priemonė taikoma siekiant iš anksto numatyto tikslo – elgesio pokyčio, yra grindžiama patikimu „loginiu modeliu“, „teoriniu modeliu“ arba „pokyčio teorija“. Informuojančios (kaip Revolution train) ir gąsdinimo paremtos prevencijos priemonės neatitinka šių kriterijų, jų veiksmingumo argumentai – paviršutiniški.

Jei frazės „jiems patiko“, „sudomino“, „norim dar“ ar „jie įsidėmėjo“ apie prevencijos priemones būtų tinkami argumentai „veiksmingumui“ pagrįsti, tuomet ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo faktas galėtų tapti veiksmingumo įrodymu. Vartojantys savo patirtį apibūdina labai panašiai. Tokie teiginiai tinka pasitenkinimui paslaugomis apibūdinti arba vertinimo tyrimuose, bet netinka veiksmingumui vertinti. Tas pat pasakytina ir apie programos įgyvendinimo apimtį: tai, kad programa plačiai naudojama ir paklausi, nereiškia, kad ji turi kokį nors poveikį jaunų žmonių elgesiui.

Apsaugokime vaikus nuo žalos

Svarbu žinoti ir įsisąmoninti, kad kai kurie prevencijos metodai gali būti žalingi, nes gali paskatinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą arba labiau žalingus jų vartojimo įpročius ir būdus. Prevencijoje naudojami ir tokie metodai, kaip įkalinimo įstaigų lankymas. Pavyzdžiui, JAV programa „Mirtinai išgąsdinti“ (angl. *Scared straight*) ir kitos, grindžiamos prielaida, kad realių nusikaltimų pasekmių demonstravimas jaunuoliams sumažins nusikalstamo elgesio riziką. Tačiau tyrimai parodė, kad tokios priemonės jaunuoliams ne tik neefektyvios, bet netgi padidina nusikalstamo jų elgesio riziką.

Vienas iš ypač gerai išanalizuotų žalingų priemonių pavyzdžių – JAV Vyriausybės 2003 m. vykdyta kanapių kampanija. Kaip ir *Revolution train* bei panašiose programose, joje buvo gausu vaizdinio turinio, informacijos apie kanapių vartojimo būdus ir žalingas vartojimo pasekmes. Ši kampanija ne tik neturėjo jokio poveikio dalyviams, apsisprendusiems vartoti kanapes, bet net paskatino išbandyti kanapes tuos, kurie anksčiau apie jas nieko nežinojo. Taip nutiko, nes pateikta informacija sustiprino įspūdį (vadinamąjį „normatyvinį įsitikinimą“), kad kanapes vartoja visi. Viena iš pagrindinių žinučių, kurią pristato *Revolution train* – Europoje narkotikų vartojimas nuolat didėja. Tuo tarpu *EMCDDA* renkami objektyvūs, palyginami ir patikimi duomenys rodo, kad toks tvirtinimas daugumos valstybių ir daugumos psichoaktyviųjų medžiagų atžvilgiu neteisingas. Gąsdinimas gal ir praverčia siekiant viešumo, bet net ir geras noras grįstos informacinės prevencijos priemonės gali būti žalingos, jeigu sustiprina „normatyvinius įsitikinimus“. Todėl ši priemonė galimai žalinga, o jos veiksmingumas nebuvo įvertintas pripažintais mokslo metodais.

Taigi, turime atsižvelgti į ankstesnius tyrimus, rodančius, kad taikant kai kurias prevencijos priemones, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas gali didėti, ir į tai, kad pagrindinė tikslinė grupė – tai nepilnamečiai asmenys, kurių konkrečios prevencinės programos dažniausiai nedomina ir kurie nebūtinai nori jose dalyvauti. Akivaizdu, kad versdami jaunos žmonės dalyvauti abejotinos vertės prevencijos programose neišvengsime etinių dilemų, tad bent jau turėtume užtikrinti, kad šios programos nepadarys žalos.

Dėl to raginame mokyklų vadovus ir kitus sprendimus dėl prevencijos priimančius asmenis taikyti kelias paprastas taisykles:

- Inicijuoti tik tokias prevencijos priemones (intervencijas), kurios pagrįstos pakankamais mokslo įrodymais, kad yra veiksmingos ir teigiama kryptimi pakeičia elgesį.
- Priemonės taikyti apgalvotai, numatyti tarpinius įvertinimus, jeigu teigiamų elgesio pokyčių įrodymai atrodo daug žadantys, bet nepakankami.
- Atsisakyti taikyti prevencines priemones pastebėjus menkiausius, net netiesioginius, galimos žalos požymius. Žalos pavyzdžiai: sustiprėjęs dalyvių ketinimas vartoti psichoaktyvias medžiagas, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo normalizavimas, įsitikinimas, kad toks elgesys priimtinas (normalus) ir kad „vartoja visi“, kai vartojimas pateikiamas patraukliai, o prevencinėje programoje demonstruojami psichoaktyviųjų medžiagų galimi vartojimo būdai.

Todėl raginame tėvus ir mokytojus kritiškai vertinti taikomus prevencijos metodus ir prevencijos specialistus, kurie dirba su vaikais ar jaunimu. Lygiai kaip vengiame, kad vaikais rūpintųsi nekompetentingi, neturintys reikiamos kvalifikacijos sveikatos specialistai, taip turėtumėte prieštarauti bet kokių abejotinų ir neveiksmingų prevencinių priemonių taikymui mokykloje.

Būtina atminti, kad neveiksmingomis laikomos priemonės, išimtinai sutelktos į informavimą, gąsdinimą, buvusių narkotikų vartotojų dalijimąsi asmenine patirtimi mokyklose, įvairios „šoko“ taktikos bei atsitiktinis mokinių tikrinimas narkotikų testais mokyklose. Nė vienu iš šių taikomų metodų nepavyko pasiekti teigiamų prevencinių rezultatų. Atvirkščiai, rezultatai dažnai buvo neigiami, priešingi tiems, kurių deklaratyviai buvo siekiama, planuojama ir tikėtasi. *Revolution train* šalininkai tėvams ir visuomenei teigia, kad prevencijoje stokojama „veiksmo“. Tačiau būtent veiksminga ir etiška prevencija, ne taip kaip triukšmingas aktyvizmas, dažnai yra nepastebima, integruota į švietimo ir neformalaus ugdymo bei darbo su jaunimu programas, kasdien kuriant saugią jaunimui aplinką, kurioje jie gali saugiai augti ir tobulėti.

Taikykite mokslu grįstą prevenciją

Jauniems žmonėms turime teikti objektyvią, patikimą ir subalansuotą informaciją apie psichoaktyvias medžiagas. Tokią informaciją nesunku įtraukti į bet kokią mokymo programą. Tačiau nepalaikome vien informacija grindžiamų prevencijos priemonių. Prevencija – tai žymiai daugiau, nei geresnis informuotumas: jos tikslas – keisti elgesį, išlaikyti elgesio pokyčius, skatinti pozityvią socializaciją. Vien informavimu šių tikslų nepasieksime. Ir patys gyvenime pastebime, kad dauguma mūsų, puikiai žinodami, jog sveikatai kenkia nejudrumas, sėdimas darbas, nesveiki mitybos įpročiai, savo elgesio dėl to nekeičiame.

Prevenција – daugiau nei informuotumo didinimas

Teigiamų rezultatų pasiekusias prevencijos programas, kurių veiksmingumas kokybiškai įvertintas, rasite *EMCDDA Xchange registry*. Rezultatai – tai elgesio pokytis. Šiame registre nerasite veiksmingų prevencijos programų,

kurios remtųsi informavimu arba gąsdinimu. Norime atkreipti ypatingą dėmesį į šiuose ir panašiuose registruose (*Grüne Liste Prävention Vokietijoje*) taikomus kriterijus, kuriais nustatoma ar prevencijos priemonės veiksmingos. Juos pritaikę netruksite įsitikinti, kad tvirtinimai apie *Revolution train* veiksmingumą niekuo nepagrįsti, nes programa neatitinka paprasčiausio reikalavimo – neįvertinta moksliškai.

Nuolatos atnaujinamais kokybiškais vertinimo tyrimų iš viso pasaulio duomenimis grindžiamos prevencijos praktikos ir intervencijos pateiktos Junginių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuro (angl. *United Nations Office for Drugs and Crime*, toliau *UNODC*) Tarptautiniuose narkotikų vartojimo ir prevencijos standartuose (angl. *International Standards of Drug Use and Prevention*) ir EMCDDA Geriausios praktikos portale (angl. *Best Practice Portal*). Informavimas, „šokiravimas“ arba bauginimo metodai ir buvusių vartotojų liudijimai šiose duomenų bazėse pažymėti kaip neveiksmingi.

Mokslas vystosi, kaupiasi tyrimų rezultatai ir įrodymai, pripažįstama, kad veiksmingos prevencijos priemonės nėra vienodai veiksmingos visur ir visiems. Tačiau šiuolaikinis prevencijos mokslas suteikia žinių ir įrankių, kaip saugiai, nesukeliant žalos tikslinei grupei, vykdyti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją ir keisti elgesį.

Pilietinės visuomenės įsitraukimas ir dalyvavimas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijoje dar nereiškia, kad bet kas gali planuoti, kurti ir taikyti prevencijos priemones. Čekijoje sukurta ir vykdoma prevencijos specialistų akreditavimo sistema – puikus kokybiškos prevencijos politikos Europoje pavyzdys. Pagal jų sukurtą akreditavimo sistemą su jaunais žmonėmis švietimo sistemoje gali dirbti tik profesionalai, baigę nustatytas minimalias trukmės įrodymais grįstos prevencijos mokymus. Pripažįstama, kad prevencija yra sudėtinga, gali būti žalinga, todėl teisė ją vykdyti suteikiama ne bet kam. Etiška prevencija pirmiausia remiasi principu – nepadaryti žalos, todėl labai svarbu, kad prevencijos vykdytojai būtų kompetentingi ir atitiktų kvalifikacinius reikalavimus.

Pilietinės visuomenės įsitraukimas į prevenciją dar nereiškia, kad ją gali vykdyti bet kas

Veiksmingos priemonės gali kainuoti mažiau

Politikos formuotojai turi didžiulį veiksmingų prevencijos priemonių bei vietos lygmeniu taikomos reguliavimo politikos pasirinkimą. Neverta rizikuoti reputacija diegiant prieštaringas komercines, ydingas ar net žalingas priemones vien todėl, kad koks nors žinomas asmuo (*influenceris*) mano, jog jo propaguojamiems metodams mokslinis pagrindimas nereikalingas.

Policijos pareigūnai, dirbantys prevencijos srityje, turi pakankamai įrodymais grįstų būdų veikti: patruliuoti šalia mokyklų ir „naktinio gyvenimo“ vietų, užtikrinti saugumo jausmą ir užkirsti kelią narkotikų platinimui jauniems žmonėms. Policijos vaidmuo labai svarbus užtikrinant jauniems žmonėms saugią aplinką. Neverta švaistyti ribotų išteklių ir laiko neveiksmingoms informavimo veikloms.

Mokyklų administracijos taip pat turi gausų įrodymais grįstų programų ir aplinkos prevencijos strategijų pasirinkimą. Pagal veiksmingas prevencijos programas kuriama pozityvi ir saugi aplinka, nustatomos aiškos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą mokyklos teritorijoje draudžiančios taisyklės. Objektivi informacija apie psichoaktyvias medžiagas gali būti pateikiama bet kokioje mokymo programoje. Neverta piršti mokiniams emocionalių, bauginančių pasakojimų, kurie tik trumpam sužadina jausmus, o kartais ir smalsumą išbandyti psichoaktyvias medžiagas.

Tėvai turi nemažai veiksmingų alternatyvių auklėjimo būdų, kuriuos turėtų taikyti saugodami vaikus ir jų sveikatą. Raginame tėvus neleisti vaikams dalyvauti neįrodyto veiksmingumo ir potencialiai žalingose, emociškai paveikia bauginančia vaizdine medžiaga grindžiamose prevencijos priemonėse, kuriose dalyvauja buvę narkotikų vartotojai. Netikslinga gąsdinti vaikus ar pasakoti jiems apie neigiamą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo patirtį, nes taip galima paskatinti vartoti, nors ir bandoma nuo to atgrasyti. Tai ypač tikėtina, kai auditoriją sudaro jautrus ir pažeidžiamas jaunimas.

EUSPR parengė sutrumpintą tarptautiniu mastu pripažintos *Universalios prevencijos mokymo programos* (ang. *Universal Prevention Curriculum*) versiją, kurią išleido EMCDDA pavadinimu *Europos prevencijos mokymo programa* (angl. *European Prevention Curriculum*). Leidinį rasite EMCDDA ir Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento interneto svetainėje Rubrikoje „Informacija specialistams“. Šioje mokymų programoje sprendimų priėmėjai ir politikos formuotojai ras informaciją apie:

- tikrai veiksmingus prevencijos principus, strategijas ir programas,
- požiūrius keičiančias priemones,
- kokybiškus veiksmingumo vertinimo metodus,
- gerąją prevencijos praktiką.

Universalioje prevencijos mokymo programoje surinkti geriausi prieinami prevencijos veiksmingumo įrodymai, ją kūrė komerciškai nesuinteresuoti prevencijos ekspertai, ji padės sprendimus priimančioms žmonėms atpažinti neveiksmingas ir žalingas prevencijos priemones, apsaugoti save ir vaikus.

Turėtume rinktis prevencijos politiką, paremtą racionalumu ir mokslo

Specialistų bendruomenė supranta, kad prevencijos praktika dar daugelyje Europos šalių neatitinka prevencijos kokybės standartų, kad vis dar nepakankamai taikomos veiksmingos, mokslu grįstos strategijos.

Tačiau tai nepateisina sprendimų rinktis brangius, komercinius prevencijos pasiūlymus, kurie nėra tinkamai įvertinti, neparemti aiškiais įrodymais, o grindžiami tik klaidingomis teorijomis, pateikiami kaip labai inovatyvūs, užtikrinantys geresnį poveikį tikslinei grupei ir patraukiantys didesnę skaičių jaunų žmonių. Jaunų žmonių dėmesio patraukimas – tik pirmas žingsnis prevencijos procese, todėl tik tuo apsiribojančių metodų taikymo rezultatai dažniausiai priešingi nei tikimasi.

Prevencijos politika turi būti formuojama remiantis racionalumu ir mokslo įrodymais, o ne populiarumu. Tai ypač svarbu disponuojant ribotais prevencijai skirtais žmogiškaisiais ir finansiniais ištekliais. Investuojant į neveiksmingas ir net žalingas priemones nebeliks išteklių veiksmingai prevencijai.

Kreipiamės į visas institucijas, įstaigas ir organizacijas, kurios dalyvauja rengiant ir įgyvendinant mokiniams skirtas prevencijos programas, remtis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės standartais, apgalvotai ir atsakingai priimti sprendimus, nepalaikyti ir nevykdyti prevencijos priemonių, neatitinkančių šiuolaikinių Europos kokybės standartų.

Kviečiame laikytis esminių kokybiškos prevencijos kūrime dalyvaujančių tarptautinių organizacijų institucijų, mokslo draugijų – EMCDDA, UNODC bei EUSPR parengtomis Europos narkotikų strategijos (angl. *European Strategy on Drugs*) rekomendacijomis.

Europos prevencijos tyrimų draugijos poziciją „Dėl neefektyvių ir galimai žalingų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos metodų“ (<http://euspr.org/position-euspr-on-harmful-approaches/>) lietuvių kalba parengė:

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas

Inga Bankauskienė, Renata Šarkanė

Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija ir VŠĮ „Psichikos sveikatos iniciatyva“

Nijolė Goštautaitė Midttun, Regina Dobelienė